

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.5.11>

ROZWÓJ NOWOCZESNEGO WYKONAWSTWA CHÓRALNEGO W UKRAINIE POPRZEZ WYKORZYSTANIE COVERÓW UTWORÓW MUZYCZNYCH

Liliia Kachurynets

*starszy wykładowca Katedry Wokalistyki, Dyrygentury i Chóralistyki
Chmielnickiej Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej (Chmielnicki, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-7800-789X

kachurynetsliliia@gmail.com

Adnotacja. Artykuł podkreśla sposoby wykorzystania coverów utworów muzycznych w wykonawstwie chóralnym jako innowacyjnej formy współczesnej muzyki chóralnej. Autor podkreśla, że takie podejście pozwala chórzystom i słuchaczom cieszyć się znanymi melodiami w nowym brzmieniu. Proponowane są różne sposoby rozwoju chóralistyki coverowej w Ukrainie, które przyczyniają się do poszerzenia horyzontów współczesnej kultury muzycznej, takie jak zachowanie i twórcze przemyślenie dziedzictwa kulturowego, identyfikacja młodych talentów, integracja stylów, organizowanie występów chórów coverowych oraz udział w festiwalach i konkursach muzycznych. Przedstawiono przykład procesu twórczego wykorzystania coverów utworów muzycznych w repertuarze współczesnego chóru. Autor artykułu demonstrowuje swój pogląd na rolę chórów coverowych w rozwoju sztuki chóralnej jako zachęty dla środowiska muzycznego do nowych pomysłów w świecie muzyki chóralnej.

Słowa kluczowe: chór coverowy, wersja coverowa, wykonanie chóralno-coverowe, współczesna kultura muzyczna.

DEVELOPMENT OF MODERN CHORAL PERFORMANCE OF UKRAINE WITH THE HELP OF COVER VERSIONS OF MUSICAL WORKS

Liliia Kachurynets

*Senior Lecturer at the Department of Vocal and Conducting-Choral Disciplines
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy (Khmelnyskyi, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-7800-789X

kachurynetsliliia@gmail.com

Summary. The article highlights the orientations of involvement in choral performance of cover versions of musical works as an innovative form of modern choral music. The author emphasizes that this approach enables choristers and listeners to enjoy well-known melodies in a new sound. Various ways of developing cover choral performance in Ukraine have been proposed, which contribute to expanding the horizons of modern musical culture, in particular: preservation and creative reinterpretation of cultural heritage, identification of young talents, integration of styles, organization of cover choral performances and participation in music festivals and competitions. An example of the creative process of using cover versions of musical works in the repertoire of the modern choir has been given. The author of the article demonstrates her view on the role of cover choirs in the development of choral art as a stimulus of the musical community to new ideas in the world of choral music.

Key words: cover choir, cover version, cover choral performance, modern musical culture.

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ХОРОВОГО ВИКОНАВСТВА УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ КАВЕР-ВЕРСІЙ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Лілія Качуринець

*старший викладач кафедри вокалу та диригентсько-хорових дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-7800-789X

kachurynetsliliia@gmail.com

Анотація. У статті висвітлено способи використання в хоровому виконавстві кавер-версій музичних творів як інноваційної форми сучасної хорової музики. Автор наголошує, що такий підхід надає можливість хористам та слухачам насолоджуватися відомими мелодіями в новому звучанні. Запропоновано різноманітні шляхи розвитку кавер-хорового виконавства в Україні, що сприяють розширенню горизонтів сучасної музичної культури, як-от: збереження та креативне переосмислення культурної спадщини, виявлення молодих талантів, інтеграція стилів, організація кавер-хорових виступів та участь у музичних фестивалях і конкурсах. Наведено приклад творчого процесу використання кавер-версій музичних творів у репертуарі сучасного хору. Автор статті демонструє свій погляд на роль кавер-хорів у розвитку хорового мистецтва як стимул музичної спільноти до нових ідей у світі хорової музики.

Ключові слова: кавер-хор, кавер-версія, кавер-хорове виконавство, сучасна музична культура.

Вступ. Хорове виконавство України продовжує розвиватися і здобуває популярності у світі завдяки залученню до різноманітних рекламних кампаній та соціальні проєктів, концертної діяльності. На фоні соціального попиту, трансформації художніх смаків суспільства та творчого потенціалу виконавців сформувалося сучасне кавер-хорове виконавство, яке стало особливо привабливим завдяки використанню відомих пісень, поєднанню різних вокальних голосів та інструментальних партій. Хорові колективи виконують народні і сучасні пісні або мелодії минулого в модернізованому форматі, що приваблює аудиторію різних поколінь. Кавер-хорове виконавство відображає пошук нових вимірів на сучасній музичній сцені, тому воно стає цікавим об'єктом дослідження в контексті еволюції музичної культури.

Основна частина. Сучасні трагічно-героїчні воєнні події України змусили співочу націю звернутися до дарованих предками і сучасниками безцінних джерел української творчості – народних та популярних пісень. Пошук нових видів хорового виконавства став тією загальнолюдською потребою, яка допомагає спільноті повернутися до прадавнього родового духу через мистецтво. Однією з таких вдалих форм є кавер-версія, яка посідає визначне місце в художній творчості українських співаків, хормейстерів та композиторів сьогодення. Це новий популярний виклад сучасної хорової музики. Вона дає можливість переосмислення пісенного матеріалу за допомогою різноманітних прийомів обробки творів. Тому питання значимості кавер-версій як «переспіву» пісень, що з часом втратили популярність, є надзвичайно актуальним, адже це своєрідний живий літопис, який передає новому поколінню історичний досвід сучасною ритмо-гармонічною мовою.

Шлях творчої обробки народної пісні повторюється в історично-музичній циклічності. Вони, «...зародившись у давнину, на генетичному рівні виражають ментальність українців, якості їх миролубної, широкосердої і ліричної душі» (Кушнірук, 2020). Українська хорова диригентка, художня керівниця жіночого хору Київського інституту музики імені Рейнгольда Глієра Галина Горбатенко, досліджуючи хорові твори сучасних українських композиторів, зазначала: «Праця митців у жанрі кавера (обробки) стала справжньою школою опанування композиторською майстерністю, перетворення музичних особливостей фольклору, збагачення засобів художньої виразності. Особливо важливу роль це відіграло у створенні національного стилю української музики, в утвердженні й розвитку її професіоналізму і самобутності» (Горбатенко, 2016: 104).

У другій половині XIX – на початку XX століття опрацьовували методом гармонізації фольклорного джерела народнопісенні перлини О. Кошиць, М. Леонтович, М. Лисенко, Б. Лятошинський, К. Стеценко та багато інших композиторів. Стиль обробки популярних та народних пісень на початку XXI століття відрізняється використанням новітніх технік композиції, зокрема сонористики, алеаторики тощо (М. Балема, Л. Дичко, В. Камінський, А. Пивоваров, Я. Шемаєва та інші).

Отже, сучасне хорове виконавство стало однією з найбільш розповсюджених сфер, де кавер-версії є стійким інструментом роботи із запозиченим матеріалом, а основним мотивом їхнього створення є постійна потреба в оновленні репертуару колективів.

Метою статті є аналіз розвитку сучасного хорового виконавства України та вплив кавер-версій музичних творів у репертуарі хорових колективів на формування музичної культури.

Матеріал і методи дослідження. Методологія статті ґрунтується на використанні таких методів: аналіз музичних виступів (вивчення відео- та аудіозаписів кавер-хорових виступів для визначення стилів, жанрів, оригінальних ідей, аранжувань та інновацій, які вносять кавер-хори до музичного контенту), порівняльний аналіз (зіставлення кавер-хорового виконавства України зі світовими тенденціями, що дозволить з'ясувати унікальність та внесок вітчизняних кавер-хорів до світової музичної культури), креативний аналіз (розбір створених кавер-версій творів для виявлення новаторських підходів та власного музичного стилю), контент-аналіз (вивчення змісту медіапублікацій, соціальних мереж, відеохостингів та інших джерел, які стосуються кавер-хорів, для з'ясування їхньої ролі в медіапросторі та сприйнятті аудиторією), культурологічний аналіз (дослідження ролі кавер-хорового виконавства в культурному житті України та його вплив на формування сучасної музичної ідентичності). Зазначені методи дослідження, поєднані разом, допоможуть виявити вплив кавер-версій музичних творів у репертуарі хорових колективів на формування сучасної української музичної культури.

Результати та їх обговорення. Уперше згадка про кавер-версію як жанр популярної вокальної музики з'явилася в 1992 році. Світовий хіт «I will always love you» у виконанні Уїтні Г'юстон – це кавер-версія сентиментальної балади Доллі Партон. Кавер-версія стала візитівкою Г'юстон, а альбом – найбільш проданим саундтреком в історії звукозапису (Мамзуренко, 2022).

У енциклопедії знаходимо роз'яснення поняття кавер-версії як нового виконання, іноді в оригінальній переробці, музикантом чи колективом раніше відомої авторської музичної композиції, шлягера тощо. Виконання кавер-версії може повністю імітувати оригінал або радикально відрізнитися від нього (Українська Вікіпедія, 2023). На наш погляд, кавер-версія, або кавер, – це аранжоване творче переосмислення раніше відомих хітів, що з часом втратили популярність.

Перші вияви кавер-виконавства можна відстежувати ще в давні часи, коли виконавці співали народні пісні, обробляючи їх за власним смаком відповідно до потреб. У сучасному світі кавери пісень у колективному виконавстві можна відстежувати у зв'язку із зростанням популярності масового співу та доступності записів пісень (радіо, платівки, магнітофони). Наприклад, всесвітньо відомий хоровий твір українського генія Миколи Леонтовича був створений на початку XX століття. Після того як хор під керівництвом Олександра Кошиця виступив на гастрольних концертах у країнах Європи та в США, «Щедрик» став популярним у всьому світі. Петро Вільговський, американсько-український композитор, написав англійську версію

до хорового твору «Щедрик» – «Carol of the Bells», яка стала хітом різдвяних пісень у світі. Наприкінці століття «Carol of the Bells» можна було почути в телевізійних рекламах та американських кінофільмах: «Сам удома» (1990), «Сам удома 2: Загублений у Нью-Йорку» (1992), «Міцний горішок 2» (1990), «Французький зв'язковий» (1971) та інших. Переробку пісні в сучасному стилі можна почути в колективному виконанні американського гурту-акапела «Pentatonix», американського музичного гурту «The piano guys», американської музичної групи «Pink Martini», хору «Bel Canto» (м. Вільнюс, Литва), українського гурту «ROCK-N», грецького гурту «Orion's Reign, Metallica» та багато інших.

На початку XXI століття в Україні стала актуальною ідея перетворення за допомогою аранжування відомих пісень для хорових колективів. Ця тенденція пов'язана зі зростанням популярності естрадних хорових колективів, вокальних гуртів, вокальних шоу та хорових вистав у країні. Завдяки появі таких сучасних технологій, як інтернет та соціальні медіа, записи творів популярних пісень стали доступними, що дозволило хоровим колективам знаходити своїх прихильників та привертати увагу аудиторії, представляючи відомі композиції у власних унікальних аранжуваннях.

Сьогодні виступи хорів з кавер-версіями музичних творів стали поширеним явищем на різноманітних мистецьких подіях (концертах, фестивалях, телевізійних шоу тощо). Виступи можуть містити харизматичне виконання, співпрацю з сольними виконавцями або музичними групами, а також використання хореографії та різних сценічних ефектів, що створює позитивні емоції та впливає на зв'язок з глядачами. Автори кавер-версій є інтерпретаторами відомих композицій різних жанрів (поп, рок, джаз, класика тощо) та репрезентують творчий підхід колективу до музичних творів.

Отже, ми визначасмо виконавство кавер-версій музичних творів як творчу діяльність, у якій хоровий колектив виконує нові версії наявних пісень, що зазвичай зберігають мелодію та текст оригінальної композиції, але можуть мати своєрідне аранжування, стиль чи інтерпретацію. Часто кавер-версії вносять нові ідеї та особливості до оригінальної композиції.

Доречно в контексті нашої статті запропонувати шляхи розвитку кавер-хорового виконавства в Україні, які допоможуть розширити горизонти сучасної музичної культури: збереження та креативне переосмислення культурного доробку; виявлення молодих талантів; інтеграція стилів; організація кавер-хорових виступів з метою популяризації такої форми виконавства; участь у музичних фестивалях та конкурсах.

Аналізуючи зміст медіапублікацій, соціальних мереж, відеохостингів та інших джерел, ми бачимо, що використання кавер-версій стародавніх українських пісень набуває широкого розповсюдження, оскільки виконавець отримує популярний хіт, перевірений часом, а вдале аранжування твору дає «друге дихання» народній пісні, що іноді стає популярнішим за оригінал.

Наведемо приклад кавер-версії однієї з найяскравіших стародавніх дохристиянських колядок «Ой як же було ізпрежди віка». Обрядова українська пісня віддзеркалює космогонічні уявлення наших предків (походження космічних тіл і їхніх систем) та відображає міф щодо творення світу. Найдавніший запис пісні зберігся тільки в літературному тексті під назвою «Ой як то ще було із нащада світа», у якому розповідається про творення світу голубами, які перетворюються на янголів, пізніше – братів. За однією версією, текст колядки пов'язаний із народженням Ісуса Христа. За іншою, – ідеться про створення світу до християнського віросповідання.

На світі не було нічого, окрім синього моря, а посеред нього стояв явір (за деякими версіями, 3 явори), на тому дереві сиділо три голуби або три соколи, які «радоньку радять, як світ снувати». Птахи вирішують пірнати на дно моря і діставати його дари, з яких поставатиме світ: з золотого каменю – сонце, зі срібного – місяць, з піску постали зірки, з мулу – земля, з павутилки – гладь небесна (Район Культура, 2023). З переходом України до християнського віросповідання в сюжеті пісні відбулась трансформація головних художніх образів (Бога та двох апостолів святих Петра і Павла), що спричинило зміну назви пісні на «Як то було спрежде віка». У християнській версії колядки на яворі сиділи Господь з двома апостолами, яким Бог наказав дістати з дна моря піску. З цього піску потрібно було створити небо, покривши зорями та землею, усіяну квітами. Ні Петро, ні Павло не змогли дістатися дна моря і виконати завдання Господа, тому Бог землю та небеса створив самостійно.

Сьогодні колядка «Ой як же було ізпрежди віка» дійшла до нас у суттєво скороченому варіанті, а творцем світу в ній залишився тільки один апостол Петро (рис. 1).

Рис. 1. Колядка «Ой як же було ізпрежди віка». Джерело: скриншот автора

До 90-х років ХХ століття колядка була маловідомою. Тільки в 1994 році етномузикологиня Ганна Коропніченко в селі Грузьке, що на Київщині, зафіксувала запис автентичного виконання цієї колядки, притаманного поліському, подільському і подніпровському музичному фольклору. Пісня після опублікування відразу стала фольклорно-науковим надбанням України й набула значної популярності завдяки різноманітним її обробкам. Музикознавці вважають твір «Ой як же було ізпрежди віка» величальною календарно-обрядовою піснею зимового циклу свят, а саме колядкою про створення світу, ототожнюючи Різдво зі створенням світу (Букет, 2023).

На початку ХХІ століття колядка «Ой як же було ізпрежди віка» отримала декілька кавер-версій. Найвідоміша з них – «Ріка життя» – в аранжуванні композитора Костянтина Меладзе (2001 р.) звучить у фінальній сцені телевізійної кінокомедії-мюзиклу за мотивами повісті Миколи Гоголя «Ніч перед Різдвом». Основний лейтмотив виконав хор «Берегиня» Київського академічного театру українського фольклору. В аранжуванні зроблено акцент на осучасненні пісні, а не на автентичності колядки, яка звучить фрагментарно в приспіві. Переглянути фінал мюзиклу «Вечори на хуторі біля Диканьки» можна за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=pxBM6dING8Y>.

Наступна версія колядки з'явилась у різдвяному кліпі українського музичного гурту «Kazka» під назвою «Різдвяна» («Ой як же було») (2018 р.). Автори аранжування Сергій Ермолаєв та Андрій Ігнатченко написали кавер на сучасну версію композитора К. Меладзе, поєднавши автентичний спів з сучасним ритмічним декламуванням тексту.

У 2022 році кавер-версії стародавньої колядки «Ой як же було ізпрежди віка» написали Дмитро Дяченко, Олена Андросова, Гордій Старух, Ігор Габарас, Віктор Морозов. Найвідомішим доробком (за рейтингом сервісу для потокового прослуховування музики «Apple Music») стало аранжування Івана Клименка «Dai Boh» у виконанні Яни Шемаєвої (відомої як Jerry Heil), Альони Савраненко (відомої як alyona alyona) та литовської співачки Моніки Любінайте. Музичний продюсер та автор кавера Іван Клименко наголошує: «Наша ціль – зробити звучання української музики звичним для європейського слухача. Таким же звичним, як іспанська чи корейська музика зараз. Збагатити світову музику українським і розширити кордони української культури» (Нотатки про українську музику, 2022). У спільному релізі каверу «Dai Boh», виконавиці звертаються до «генетичного живлення» сили роду, а гармонійне звучання співу про творення Божого світу миттєво сподобалося мільйонам українців. Переглянути відеокліп кавер-версії можна за посиланням: https://www.youtube.com/watch?v=p13GxoKvs_0. Отже, стародавня колядка «Ой як же було ізпрежди віка» набула популярності в період культурного українського піднесення на тлі російсько-української війни, її виконують і популярні співаки, сучасні хорові колективи, і прості аматори в соцмережах.

Зауважимо, що кавер-версії народних пісень, виконані хоровими колективами, стають джерелом їхньої популярності. Наприклад, виконання кавер-версії української народної пісні «Солоха» в обробці Ольги Токар, принесла світове визнання хоровому колективу Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (під керівництвом Л. Качуринець). Творча робота була визнана на Всесвітньому фестивалі-конкурсі національних культур та мистецтва «World folk vision 2020». Протягом одного місяця колектив зібрав понад 25 мільйонів прихильних голосів. Глядачі сотні країн світу публічно визнали хор ХГПА одним із найкращих національних артистів всесвіту, включивши їх до Всесвітнього списку топ-100 артистів. У номінації «Пісні народів світу» студентський хор посів почесне 5-те місце та отримав статус лауреата Глобальної культурної ініціативи «Всесвітнє народне бачення»: https://www.worldfolk.vision/files/14/Winner4_new2.jpg (World folk vision). Це лише кілька ілюстративних прикладів, коли вдалі кавер-версії сприяли набуттю популярності колективами.

Зазначимо, що у творчому арсеналі студентського хорового колективу ХГПА (під керівництвом Л. Качуринець) є окремий репертуарний альбом студії сучасної української пісні, до якого входять кавер-версії сучасних популярних пісень для колективного виконання, серед них: «Хай буде весна» на муз. та сл. М. Бортника; укр. нар. пісня в обр. А. Пивоварова «Ой, ой там на горі»; «Дежавю» на муз. і сл. А. Пивоварова; «Думи» на муз. А. Пивоварова, сл. Т. Шевченка; «Там у тополі» муз. А. Пивоварова, вірші П. Тичини; «Чому» і «Україна перемаже» на муз. та сл. О. Пономарьова; «Несестри» і «Козацькому роду» на муз. і сл. Я. Шемаєвої; «Dai Boh» на муз. І. Клименка, Я. Шемаєвої, О. Пришляка, сл. А. Савраненко, Я. Шемаєвої, М. Любінайте; «Марш нової армії» на муз. О. Скрипки, сл. О. Бабія та О. Мацака; «Дике поле» на муз. та сл. О. Ярмака; «Обійми» на муз. Д. Дудка, сл. С. Вакарчука; «Maskva» на муз. і сл. Д. Осичнюка; «Враже» на муз. Енджі Крейда, сл. Л. Горової в аранжуванні для хору із фортепіанним супроводом Вадима Дашевського (Качуринець, Циганюк, 2023). Остання версія пісні «Враже» принесла абсолютну перемогу хору – гран-прі на II Всеукраїнському фестивалі-конкурсі вокального мистецтва імені Андрія Гордійчука «Співоче поле» (2023 р., м. Луцьк).

Варто зазначити, що хористи також долучаються до аранжування популярних пісень, наприклад «Stefania» на муз. І. Диденчука, сл. І. Клименко та О. Псюка в перекладі для хору Ольги Прохоренко, «Колискова» на муз. і сл. А. Сухого в перекладі для хору Марії Мороз.

Наступним прикладом вдалого відновлення української народної пісні, зокрема пісні «Маланка», є аранжування вокально-хорового колективу «Пікардійська терція». Кавер-версія пісні є в репертуарі Національної заслуженої капели бандуристів України імені Г. Майбороди (аранжування Володимира Маруніча), рок-гурту «Гайдамаки» (аранжування гурту), рок-гурту «Kozak System» (аранжування Андрія Тимошика), чоловічого вокального квартету «Акорд» Волинського державного університету імені Лесі Українки (аранжування Олега Гонтара), чоловічого вокального квінтету «Мікст» Хмельницької обласної філармонії (аранжування Андрія Юрченка), октету Дрогобицької духовної семінарії (аранжування Дмитра Білого) та багато інших.

Здійснюючи креативний аналіз створених кавер-версій творів з метою виявлення новаторських підходів та власного музичного стилю, ми помітили, що відновлення і популяризації потребують не тільки народні пісні, а й авторські композиції. Так, кавер-версія відомої пісні Володимира Івасюка «Червона рута» отримала непередбачувану інтерпретацію від хорової групи Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» (аранжування Миколи Хлебана). Сучасне хорове виконання не лише передбачає імпровізацію шляхом створення кавер-версій відомих композицій, але й сприяє розвитку мистецтва аранжування вокальних творів. Така форма творчості стала невід'ємною частиною художньої практики відомих українських музикантів-імпровізаторів, серед яких Микола Балема, Ольга Токар, Андрій Папруга, Михайло Хома, Андрій Кузьменко, Леся Дичко, Віталій Самолук, Геннадій Володько, Сергій Круценко, В'ячеслав Полянський, Яна Шемаєва, Леонід Чижик та інші. Сучасна творчість, побудована на імпровізаційних засадах, стала майданчиком для вираження особистої унікальності та творчого потенціалу аранжувальників та хормейстерів, водночас сприяючи розвитку новаторських підходів до створення оновленого музичного звучання.

Висновки. Отже, залучення до виконавської діяльності хорових колективів та ансамблів кавер-версій музичних творів вимагає від них майстерності, харизматичності, оригінальності та технічної досконалості. Репертуар музичних колективів є не тільки віддзеркаленням сучасної музичної культури, але й напрямком пошуку нових вимірів у музиці, оскільки виконання каверів – це не просто копіювання чи імітація, а складний процес перетворення наявних пісень або композицій у власний унікальний стиль. Українські виконавці використовують талант, емоції та інтерпретацію, щоб надати пісням нове життя і перенести їх у контекст сучасності. Крім того, переосмислення та індивідуальне перетворення початкових музичних творів дозволяє артистам висловити своє ставлення до музичних традицій та вплинути на аудиторію. Це дає можливість створювати щось нове з уже відомого, збагачуючи музичний досвід слухачів та спонукаючи їх ділитися емоціями. Через кавер-хорове виконавство українські колективи можуть привернути увагу до своїх творчих знахідок велику аудиторію, яка вже знайома із минулими хітами або популярними піснями. Це дає можливість розвиватися та експериментувати, піднімаючи музику на новий рівень і відкриваючи для глядачів нові горизонти.

Таким чином, кавер-хорове виконавство в Україні є важливим чинником у пошуку нових вимірів сучасної музичної культури. Воно втілює творчий підхід до виконавства, допомагає зберегти традиції та одночасно розкриває можливості для інновацій та креативних рішень. Це дозволяє українським артистам знайти унікальний стиль у світі сучасної музики.

Список використаних джерел:

1. Букет Є. Як же було ізпрежди віка. *Український інтерес – інформаційний портал про Україну і світ: блоги, відео, газета, інтерв'ю, новини, статті, фоторепортажі*. 2023, 05 січня. Доступно: <https://uain.press/articles/1149202-1149202> Дата звернення: Серпень 12, 2023
2. Горбатенко Г. Хорові твори сучасних українських композиторів Київської школи для жіночого хору: навч.-мет. посібник. Київ, Дрогобич: Посвіт, 2016. 184 с.
3. Качуринець Л., Циганюк Л. *Хай буде весна*. Хорові обробки пісень, народжених війною: навчально-репертуарний збірник. Хмельницький: ХГПА, 2023. 192 с. : ноты
4. Кушнірук О. Київські музичні прем'єри – 2019: слово композиторів. *Український інтернет-журнал «Музика»*. 2020, 20 січня. Доступно: <http://mus.art.co.ua/kyivs-ki-muzychni-prem-ier-2019-slovo-kompozytoriv/> Дата звернення: Серпень 12, 2023
5. Мамзуренко О. Навчитися слухати: дуже коротка історія сучасної музики – частина третя (70-ті). *Онлайн-видання про популярну культуру «Na chasi»*. 2022, 02 червня. Доступно: <https://nachasi.com/music/2022/06/02/navchytysya-history-of-music-3/> Дата звернення: Серпень 12, 2023
6. Нотатки про українську музику. Alyona, Alyona & Jerry Heil – Dai Boh (EP). 2022, 26 серпня. Доступно: <https://notatky.com.ua/alyona-alyona-jerry-heil-dai-boh/> Дата звернення: Серпень 12, 2023
7. Район Культура. «Ой як же було ізпрежди віка» – стародавня дохристиянська колядка. 2023, 04 січня. Доступно: <https://kultura.rayon.in.ua/news/563966-oy-yak-zhe-bulo-izprezhdi-vika-starodavnya-dokhristiyanska-kolyadka> Дата звернення: Серпень 12, 2023
8. Українська Вікіпедія. Кавер-версія. *Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії*. Доступно: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кавер-версія> Дата звернення: Серпень 12, 2023
9. World folk vision: global cultural initiative. Доступно: <https://worldfolk.vision/index.phtml> Дата звернення: Серпень 12, 2023

References:

1. Buket Ye. (2023). Yak zhe bulo izprezhdy vika. [How was it a century ago]. *Ukrainskyi interes – informatsiyni portal pro Ukrainu i svit: blohy, video, hazeta, interviu, novyny, statii, fotoreportazhi*. 05 sichnia. Retrieved from: <https://uain.press/articles/1149202-1149202> Accessed: August 12, 2023 [in Ukrainian].
2. Horbatenko H. (2015). Khorovi tvory suchasnykh ukrainskykh kompozytoriv Kyivskoi shkoly dlia zhinochoho khoru: navch.-metod. posibnyk. [Choral works of modern Ukrainian composers of the Kyiv School for women's choir: educational and methodological guide]. Kyiv, Drohobych: Posvit. 183 p. [in Ukrainian].
3. Kachurynets L, Tsyhaniuk L. (2023). *Khay bude vesna*. Khorovi obrobky pisen, narodzhenykh viinoiu: navchalno-reperturnyi zbirnyk. [Let there be spring. Choral arrangements of war-born songs: an educational and repertoire collection]. Khmelnytskyi: KhHPA, 2023. 192 p. : noty

4. Kushniruk O. (2020). Kyivski muzychni premiery – 2019: slovo kompozytoriv. [Kyiv music premieres – 2019: a word from the composers]. *Ukrainskyi internet-zhurnal «Muzyka»*. 20 sichnia. Retrieved from: <http://mus.art.co.ua/kyivs-ki-muzychni-prem-iery-2019-slovo-kompozytoriv/> Accessed: August 12, 2023 [in Ukrainian].
5. Mamzurenko O. (2022). Navchytysia slukhaty: duzhe korotka istoriia suchasnoi muzyky – chastyna tretia (70-ti). [Learning to Listen: A Very Short History of Modern Music - Part Three (70 Years)]. *Olain-vydannia pro populiarnu kulturu «Na chasi»*. 02 chervnia. Retrieved from: <https://nachasi.com/music/2022/06/02/navchytysya-history-of-music-3/> Accessed: August 12, 2023 [in Ukrainian].
6. Notatky pro ukrainsku muzyku. (2022). Alyona, Alyona & Jerry Heil – Dai Boh (EP). [Alyona, Alyona & Jeri Gale – Give God (EP)]. 26 serpnia. Retrieved from: <https://notatky.com.ua/alyona-alyona-jerry-heil-dai-boh/> Accessed: August 12, 2023 [in Ukrainian].
7. Raion Kultura. (2023). «Oi yak zhe bulo izprezhdy vika» – starodavnia dokhrystyianska koliadka. [«Oh, how it was before the age» is an ancient pre-Christian carol.]. 04 sichnia. Retrieved from: <https://kultura.rayon.in.ua/news/563966-oy-yak-zhe-bulo-izprezhdi-vika-starodavnnya-dokhristiyanska-kolyadka> Accessed: August 12, 2023 [in Ukrainian].
8. Ukrainska Vikipediia. (2023). Kaver-versiia. [Cover version]. *Material z Vikipedii – vilnoi entsyklopedii*. (n.d.). Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кавер-версія> Accessed: August 12, 2023 [in Ukrainian].
9. World folk vision: global cultural initiative. (n.d.). Retrieved from: <https://worldfolk.vision/index.phtml> [in English].